

(ملاقات‌های خانگی)

معرفی طرح بازدید از منزل

راهی برای مشارکت و آموزش والدین

دکتر فرخنده مفیدی
استاد دانشگاه علامه طباطبایی

اشاره

از آن‌جا که طرح بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی (خانه و مراکز پیش از دبستان) هنوز در کشور ما معرفی نشده و به‌اجرا درنیامده است، بر آن شدیم تا در این فصل‌نامه و برای اولین بار، راهکار جدیدی در ارتباط مؤثر و اثربخش بین خانه و مراکز پیش از دبستان را ارائه کنیم. ان‌شاءالله مسئولان و دست‌اندرکاران بتوانند موقعیت‌هایی را فراهم آورند تا در اجرایی شدن آن کوشا باشیم.

کلیدواژه‌ها: مشارکت والدین، بازدید از منزل.

ارتباط چیزی بالاتر از اعتماد و اطمینان است، حالتی است که از درک متقابل، هماهنگی و توافق افراد ناشی می‌شود که در نتیجه آن طرفین همبستگی دلسوزانه، متعهدانه، گرم و صمیمی را نسبت به یکدیگر احساس می‌کنند. از آن‌جا که ارتباط، کوشش و همکاری دوجانبه را سبب می‌شود، در موفقیت دوجانبه عاملی بسیار مهم نیز به‌شمار می‌رود. در تعامل و مشارکت اثربخش احساسات مثبت و اعتماد از درجه بالایی برخوردار است و به همین جهت نیز طرفین احساس ارزشمندی، احترام و مفیدبودن را حتی بیش از نتیجه دلخواه درک می‌کنند.

مشارکت والدین رمز موفقیت کودک است و تعامل بین مراکز آموزشی، خانه، مربیان و معلمان را بهبود می‌بخشد. بعضی از قوانین در کشورهای اروپایی و امریکایی مشارکت والدین را در برنامه‌های آموزش و پرورش

کودکان پیش از دبستان نوعی الزام می‌دانند. مطالعات تحقیقی بسیاری نشان داده‌اند که وقتی والدین با محیط‌های آموزشی، اهداف، انتظارات و نیازهای آنان از طریق ارتباط هدفمند و مؤثر آشنا شوند، پیشرفت، موفقیت، عزت نفس و انگیزه برای یادگیری در کودکان نیز افزایش می‌یابد.

از راه‌های مؤثر مشارکت و آموزش والدین تدارک برنامه بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی است. این طرح در بسیاری از کشورها رواج دارد و تدابیر خاصی اندیشیده شده است تا مربیان با گذراندن آموزش‌ها و دریافت آگاهی‌های قبلی، والدین و کودکان را در موقعیت‌های

آشنای خانه ببینند. مفید و مؤثر بودن این نوع از ارتباط از جنبه‌های گوناگون مطرح است:

• تعامل و یادگیری از یکدیگر از نتایج مهم این گونه از ملاقات‌ها است: مربی و معلم می‌تواند فعالیت ویژه و الگویی از فعالیت‌ها را برای

استفاده والدین و کودک در اوقات مختلف روز به آن‌ها آموزش دهد. در مراکز آموزشی بسیاری از اوقات فرصتی ویژه برای تک تک والدین وجود ندارد. به همین دلیل در محیط خانه، مربی، کودک و والدین مثلث ارتباط اثربخش، آزاد و بدون دغدغه را برای یادگیری از یکدیگر و به همراه هم تجربه می‌کنند.

• مربی می‌تواند والدین را در ساختن وسایل ساده بازی همراه کودک کمک کند. بعضی از والدین چگونگی کار با وسایل و اسباب‌بازی‌های متناسب با رشد کودکان را نمی‌دانند یا تلاشی از این لحاظ نداشته‌اند. پاره‌ای از اوقات نیز از طرف مراکز پیش از دبستان یا سازمان‌های ذیربط با توجه به

بودجه تنظیم شده، وسایل و ابزار مناسب رشد کودکان در اختیار خانواده‌ها از این طریق قرار می‌گیرد تا با کودکانشان در خانه کار کنند مثل امانت دادن کتاب و اسباب‌بازی‌ها، زیرا یکی از انواع تعامل زیبا و اثربخش بده و بستان دوجانبه است. وقتی والدین اطلاعات مفید مربی را درباره کودک خود دریافت کنند و به‌ویژه احساس کنند که خدمات آموزشی ویژه کودک خود را دلسوزانه و در زمان مناسب دریافت می‌کنند، درک زیبا و پسندیده‌ای از این نوع تعامل پیدا می‌کنند.

به عبارت بهتر، مربیان باید این نگرش را پیدا کنند که رابطه کودک و والدین نیز از اهمیتی بسیار اساسی برخوردار است و خانه و مراکز در مقابل هم نیستند، بلکه در کنار هم و همراه یکدیگر عمل می‌کنند و اساساً برنامه آموزش و پرورش پیش از دبستان برای تقویت، تشویق و گسترش این گونه از تعامل است.

کارکنان آموزشی باید درک و شوق خود را نسبت به والدین نشان دهند و از کوشش‌های آنان برای درگیر شدن و مشارکت در برنامه‌های آموزش کودک حمایت کنند. «هر چند که کوشش‌ها مختصر و ناچیز باشد»، معلمان و مربیان باید بدانند که در فرایند آموزشی و پرورشی همراه و همگام و شریک هستند.

• تحقیقات اخیر نشان می‌دهد که سال‌های قبل از پنج سالگی اهمیتی منحصر در فرایند رشد دارد. مادر و پدر قوی‌ترین تأثیر را در این زمان در رشد کودک دارند و باید فنون کار با کودک را به‌درستی فرا گیرند. از مهمترین ویژگی‌های ملاقات‌های خانگی کمک به والدین است تا کارایی لازم را در این ارتباط پیدا کنند. مربی می‌تواند این مهم را از طریق مشاهده رابطه بین والدین و فرزندانشان در محیط امن خانه دریابد و برای رفع کمبودها، پیشگیری از مشکلات و بررسی ضعف‌ها و قابلیت‌ها برنامه‌ریزی کند. در این صورت است که چنانچه در این ملاقات‌ها و ضمن مشاهده اصولی تعامل والدین با کودکان مربی بتواند اطلاعات کاربردی و سریعی را در زمینه رشد زبان،

مفاهیم، رشد حرکتی، مهارت‌های خودیاری و اجتماعی شدن به خانواده‌ها بدهد، به توانایی خانواده در پرورش فرزندانشان خواهد افزود. یکی دیگر از ویژگی‌های مهم ملاقات‌های خانگی موضوع دغدغه‌ها و نگرانی‌های والدین است که باید در نظر گرفته شود. پاسخ به سؤال‌های آنان در خصوص ترس، شب‌ادراری، تغذیه، دوستی‌های کودکان، بازی‌ها و غیره از میزان دلهره و استرس‌های آنان خواهد کاست. والدین باید نگرش صحیحی درباره فرزندپروری پیدا کنند و بر ضعف‌های خود آگاهی یابند و از قوت‌ها و قابلیت‌های آنان حمایت شود.

زمان مناسب برای ملاقات‌های خانگی

در برنامه‌های مختلف کشورها، تدارکات متنوعی صورت می‌گیرد. بعضی یک‌روز و یا نیم‌روز را در هر هفته و یا یک یا دو روز در هر ماه را به این منظور اختصاص می‌دهند و ساعات بعدازظهر از اولویت بیشتری برخوردار است. به گونه‌ای که تنظیم این نوع برنامه‌ها از اهداف مهم کار با خانواده و کودک محسوب می‌شود.

محتوای برنامه‌های ملاقات‌های خانگی موارد زیر را شامل می‌شوند:

- مشاهده رابطه بین کودک - والدین در موقعیت خانگی
- انجام فعالیت‌های یادگیری مبتنی بر رشد کودک، مهارت‌های زبان، رشد مفاهیم، رشد حرکتی.
- الگودهی رفتار با کودک که منجر به هدایت والدین در کسب مهارت‌های یادگیری می‌شود.
- بحث، پرسش و پاسخ و رفع مشکلات
- بحث درباره پیشرفت و موفقیت و برنامه‌های آتی کودک
- ارائه ایده‌های جدید برای کسب تجربه‌های خانگی معنی‌دار روزانه با کودک. جالب توجه این که حاصل بسیاری از ملاقات‌ها، یادگیری دوجانبه والدین و مربیان را دربردارد و تحلیل آن‌ها شکل زیبا و اثربخشی را ترسیم می‌کند.

مشارکت والدین رمز موفقیت کودک است و تعامل بین مراکز آموزشی، خانه، مربیان و معلمان را بهبود می‌بخشد

از راه‌های مؤثر مشارکت و آموزش والدین تدارک برنامه بازدید از منزل و ملاقات‌های خانگی است

کودکانشان صحبت کنند و آنان را در این فعالیت‌ها مشارکت دهند مثل خرید کردن، پخت و پز، شستن لباس، تدارک یک میهمانی و غیره که بسیاری از مفاهیم در جریان این گونه فعالیت‌ها صورت می‌گیرد.

نکته پایانی

در این جا باید اشاره کنم، اگرچه بازدید از منزل و برنامه ملاقات خانگی هنوز به دلایل گوناگون فرهنگی و نیز آماده‌نبودن پاره‌ای مقدمات نتوانسته است در جامعه ما جایگاه مهم خود را پیدا کند، باید مسئولان و برنامه‌ریزان و به‌ویژه انجمن اولیا و مربیان کشور در این زمینه کوشش‌های پی‌گیری داشته باشند. رسانه‌ها، صداوسیما و نیز انجمن‌های علمی کشور به آگاهی خانواده‌ها کمک کنند تا این برنامه که از بسیاری جنبه‌ها مؤثر، کارآمد و اصولی است، در برنامه مراکز آموزشی گنجانیده شود.

استراتژی و تدابیری که هنگام الگودادن به والدین در یک برنامه ملاقات خانگی باید در نظر گرفته شود:

- فعالیت‌ها باید ساده باشند و از انعطاف‌پذیری کافی برای والدین به منظور تغییر در تجربه‌های یادگیری آن‌ها برخوردار باشند.
- فعالیت‌های ارائه‌شده، نباید طولانی و وقت‌گیر باشند بلکه باید در حد پنج تا دقایق باشند. در این صورت والدین تصمیم می‌گیرند که آیا می‌خواهند برای مدت زمان بیشتری کار کنند.
- تا حد امکان محیط را آرام و به دور از تنش و تشویش نگه دارید. والدین را نیز تشویق کنید تا در هنگام کار با کودکانشان چنین روندی را پیش گیرند.
- به والدین تأکید کنید که فعالیت‌های روزانه زندگی می‌تواند برای فرزندانشان جنبه عمیقی از یادگیری داشته باشد. به همین جهت آن‌ها را تشویق کنید تا با

شهرستان خواجه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پهل علم انسانی